

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висоцька А. Виховання морально-етичних норм поведінки в учнів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2005. № 3. С. 26–29.
2. Колишкін О. В. Корекційна освіта : вступ до спеціальності : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.
3. Савицька Г. І. Особливості розвитку морально-етичної поведінки в учнів допоміжних шкіл. *Дефектологія*. 2004. № 4. 9С. 29–32.

Мирошниченко Олена Миколаївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент
О. В. Колишкін

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ У ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито напрями процесу формування активної екологічної позиції підлітків з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти. Зазначені напрями передбачають використання наочних, словесних і практичних методів для формування екологічної культури учнів означеної нозології. Практична діяльність по створенню та підтриманню необхідних умов для життя сприяє підвищенню активності і самостійності підлітків з інтелектуальними порушеннями, вихованню правильного і гуманного ставлення до природи через взаємодію з рослинами і тваринами, допомагає їм практично закріпити засвоєні екологічні знання і уявлення.

Ключові слова: формування, діти з інтелектуальними порушеннями, активна екологічна позиція, підлітки, заклад спеціальної освіти.

Myroshnychenko Olena Mykolayivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko
Supervisor - Ph.D. ped. sciences, Associate Professor
O.V. Kolishkin

DIRECTIONS OF FORMATION OF AN ACTIVE ECOLOGICAL POSITION IN ADOLESCENTS WITH INTELLECTUAL DISORDERS IN THE CONDITIONS OF THE SPECIAL EDUCATION INSTITUTION

The article reveals the directions of the process of forming an active ecological position of adolescents with intellectual disabilities in a special educational institution. These areas involve the use of visual, verbal and practical methods for the formation of environmental culture of students

of this nosology. Practical activities to create and maintain the necessary living conditions help to increase the activity and independence of adolescents with intellectual disabilities, education of correct and humane attitude to nature through interaction with plants and animals, helps them to consolidate the acquired environmental knowledge and ideas.

Key words: formation, children with intellectual disabilities, active ecological position, adolescents, special education institution.

Постановка проблеми. Реалізація трансформаційних процесів на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України значною мірою залежить від того, чи будуть створені умови для вирішення глобальних суперечностей у взаємозв'язках суспільства і природи. Загострення екологічної ситуації зумовило зростання уваги до питань екологічного виховання підростаючого покоління за взаємодії всіх інституцій, причетних до освіти.

Сучасна екологічна криза актуалізує проблему утвердження у свідомості молодого покоління дбайливої позиції щодо довкілля. Система екологічної освіти і виховання займає все більш пріоритетне місце в діяльності усіх освітніх установ, в тому числі і в спеціальних освітніх закладах, завданнями яких є навчання і виховання учнів з інтелектуальними порушеннями, розвиток їх пізнавальної діяльності та особистості в цілому, підготовка до самостійного життя в якості повноцінних членів суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Про важливість і необхідність формування бережливого ставлення до природи у дітей з інтелектуальними порушеннями зазначали Є. Калініна, Ю. Кондратьєв, Н. Морозова, Є. Стребелева та ін. Необхідність формування в учнів з інтелектуальними порушеннями елементарних екологічних знань і уявлень підкреслюють у відповідних дослідженнях В. Воронкова, Т. Головіна, Є. Ковальова, Т. Ліфанов, Т. Пороцька, Т. Шевирьова та ін. [2]. Нагальною є потреба розробки відповідної системи взаємодії урочної та позаурочної освітньої роботи, яка стане основою розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи й уможливить формування в учнів з інтелектуальними порушеннями активної екологічної позиції.

Тому пріоритетним напрямом діяльності спеціальних освітніх закладів має бути формування в учнів з інтелектуальними порушеннями активної екологічної позиції, розвиток уміння приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища.

Мета статті – розкрити напрями процесу формування активної екологічної позиції підлітків з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку спеціальної освіти передбачає посилення уваги до програм з екологічної освіти і виховання в спеціальних закладах освіти. Доцільним є введення до навчальних планів зазначених закладів самостійного предмету «Екологія», що обумовлено складнощами у засвоєнні екологічних знань, пов'язаних з психофізіологічними особливостями учнів з інтелектуальними порушеннями [2].

Процес формування активної екологічної позиції у підлітків з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти передбачає використання комплексної програми екологічної освіти та виховання «Наш дім – природа», зміст якої є найбільш доступним для учнів означеної нозології.

У програмі «Наш дім – природа» особлива увага приділяється формуванню цілісного погляду на екологічно грамотну взаємодію людини і природи, розвитку у дітей елементарних уявлень про існуючі в природі взаємозв'язки. Важливе значення надається моральному аспекту: розуміння цінності природи, емоційно позитивного відношення до неї, навичкам екологічно усвідомленої поведінки в природі, участі в посильній природоохоронній діяльності [1].

На даний час проблема екологічної освіти та виховання дітей, які не мають відхилень у розвитку, є досить пріоритетним і відображається у змісті різних екологічних програм, окремі структурні компоненти яких в адаптованому варіанті доступні молодшим школярам з інтелектуальними порушеннями, однак не враховують їх індивідуальних і типологічних особливостей, специфіки процесу навчання в спеціальних закладах освіти.

Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження сформованості екологічних уявлень та еколого-усвідомленого ставлення до об'єктів навколишнього середовища в учнів з інтелектуальними порушеннями, їхніх батьків та педагогів спеціальної освіти; аналіз програмно-методичного забезпечення процесу формування екологічної культури у спеціальних закладах освіти обумовлюють необхідність визначення напрямів реалізації процесу формування активної екологічної позиції учнів з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти.

Дослідники констатують, що найбільшої ефективності в здійсненні даного завдання можна досягти при формуванні всіх структурних компонентів екологічної культури (когнітивного, емоційного, особистісного та

поведінкового), обліку характеристик молодшого шкільного віку, що виступають як психолого-педагогічна основа даного процесу і дотримання принципу комплексного підходу [3].

Уточнюючи визначення поняття «комплексний підхід», зазначимо, що воно включає в себе взаємодію всіх суб'єктів, що беруть участь в процесі формування активної екологічної позиції: підлітків з інтелектуальними порушеннями, вчителів, вихователів, батьків, а також формування у даної категорії учнів як теоретичних екологічних уявлень, так і еколого-орієнтованого ставлення до об'єктів природи.

В ході реалізації комплексного підходу до процесу формування активної екологічної позиції в учнів з інтелектуальними порушеннями необхідно вирішувати наступні конкретні завдання: організувати екологічний простір; розробити та реалізовувати зміст методичної роботи з педагогами, батьками учнів, дидактичне оснащення освітнього та виховного процесу з формування екологічної культури підлітків з інтелектуальними порушеннями; інформаційне забезпечення і наочна екологічна пропаганда у школі; використання різних організаційних форм роботи; реалізація міжпредметних зв'язків [2].

З метою підвищення рівня екологічних знань та уявлень педагогів доцільною є реалізація наступних завдань: розширення і систематизація знань про структурні компоненти екологічної культури, показники їх сформованості в учнів з інтелектуальними порушеннями; знайомство з діагностичною програмою, що дозволяє визначити рівень екологічної культури учнів та базової позиції по відношенню до природних об'єктів; збагачення педагогічного досвіду в плані застосування різноманітних методів і методичних прийомів екологічної спрямованості, їх грамотного поєднання [3].

Одним з найважливіших напрямів роботи, спрямованої на підвищення ефективності процесу формування активної екологічної позиції підлітків, є екологічне просвітництво батьків. Сім'я як осередок формування особистості має великий вплив на формування в учнів з інтелектуальними порушеннями основ екологічного світогляду [1].

Однією з першорядних завдань є залучення дорослих членів сім'ї (навіть бабусь і дідусів більшою мірою, ніж зайнятих пап і мам) до спільної природоохоронної роботи з дітьми. Особливість батьків учнів з інтелектуальними порушеннями як об'єкта екологічної освіти полягає в тому,

що багато з них також мають невисокий рівень інтелектуального розвитку і світогляд, як правило, базується на споживчому відношенні до природи.

Для ознайомлення батьків з екологічними уявленнями дітей та їх ставленням до природних об'єктів пропонуємо поряд з веденням в класі «Журналу добрих справ» завести дома «Зошит добрих справ», в якій записувати добрі, хороші вчинки дитини по відношенню до рослин або тварин.

Спільна природоохоронна діяльність, така, як виготовлення і розвішування годівниць, прибирання прилеглої до школи території, участь батьків у екологічних заходах школи, не тільки сприятиме зміцненню дитячо-батьківських відносин, а надають підліткам з інтелектуальними порушеннями можливість отримати позитивний досвід взаємодії з природою.

Умовами ефективної роботи із підлітками з інтелектуальними порушеннями є: доступність повідомлення екологічних відомостей; підвищення інтересу учнів до природних об'єктів і явищ шляхом використання різноманітних методів екологічного спрямування та їх грамотного поєднання в процесі роботи; закріплення отриманих екологічних знань і уявлень на практиці шляхом включення учнів в практичну природоохоронну діяльність; корекційна спрямованість процесу екологічного навчання та виховання, що сприяє збагаченню чуттєвого досвіду учнів з інтелектуальними порушеннями, розвитку операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, умінь спостерігати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в процесі ознайомлення з природою.

Система роботи підлітків з інтелектуальними порушеннями повинна передбачати різні форми, засоби та методи екологічного спрямування. Основна увага приділяється позакласній та позашкільній еколого-орієнтованій роботі: екскурсіям, прогулянкам, спостереженнями за рослинами і тваринами в різні пори року, спеціально організованим заняттям і найпростішим дослідом в «екологічних просторах», залученню учнів з інтелектуальними порушеннями в доступні види природоохоронної діяльності; екологічному дозвіллю [2].

Практична діяльність по створенню та підтриманню необхідних умов для життя (праця в «екологічних просторах») сприяє підвищенню активності і самостійності підлітків з інтелектуальними порушеннями, вихованню правильного і гуманного ставлення до природи через взаємодію з рослинами і тваринами, допомагає їм практично закріпити засвоєні екологічні знання і уявлення. Участь спільно з батьками в конкурсі плакатів, малюнків, виробів

з природного матеріалу та ін. сприяло не тільки більш свідомому і міцному засвоєнню екологічних уявлень, а й зміцненню дитячо-батьківських відносин.

Висновки. Таким чином, напрями процесу формування активної екологічної позиції підлітків з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти передбачають використання наочних, словесних і практичних методів. Практична діяльність по створенню та підтриманню необхідних умов для життя сприяє підвищенню активності і самостійності підлітків з інтелектуальними порушеннями, вихованню правильного і гуманного ставлення до природи через взаємодію з рослинами і тваринами, допомагає їм практично закріпити засвоєні екологічні знання і уявлення.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні роботи по формуванню активної екологічної позиції дітей з інтелектуальними порушеннями різних вікових груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В. В. Програми для творчих об'єднань позашкільних загальноосвітніх навчальних закладів : еколого-натуралістичний напрям. К. : Богдана, 2004. 352 с.
2. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособ. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с.
3. Тарасенко Г. С. Дивосвіт: технологія естетико-екологічного виховання. 2-ге вид. із змінами. К. : Рута, 2000. 208 с.

Олефіренко Тетяна Василівна

вчитель української мови та літератури,
вчитель-дефектолог, спеціаліст вищої категорії,
старший вчитель КЗ «Новопразька спеціальна школа
Кіровоградської обласної ради»

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

У статті проаналізовано особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей із порушеннями інтелекту на уроках української мови та літературного читання. Окреслено семантику поняття «зв'язне мовлення» та його характерні особливості для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено роль уроків української мови та літературного читання у розвитку зв'язного мовлення у дітей із порушеннями інтелекту. Актуалізовано увагу на значенні педагога у розвитку зв'язного мовлення у дітей із порушеннями інтелекту на уроках української мови та літературного читання.

Ключові слова: розвиток, зв'язне мовлення, діти з порушеннями інтелекту, урок, комунікація.